

24. Balatonlelle-Rádpusztá, Temetőalja-dűlő

(Somogy megye) R, B, Ró

A 67/4 sz. lelőhelyen már 1986-ban végeztünk leletmentést, melynek során egy a korai mészbetétes időszakba sorolható gödörépítmény, több római objektum és egy késő avar temető néhány sírja került elő. 2005-ben 7000 m² nagyságú felületen 350 régészeti objektumot tártunk fel.

Legnagyobb számban a *késő rézkori* bolerázi csoport és a badeni kultúra objektumai kerültek elő. A nagyméretű, szabálytalan gödrök szélén és betöltésében számos esetben tüzelőhelyet, égésnyomot figyeltünk meg. Ezek mellett agyaggal kitapasztott aljú, hamusgödörrel ellátott szabályos, földbe vájt, boltozatos kemencéket is találtunk. Az egyik, háromszor megújított platnijú kemence előtérgödörének alján döngölt padlót figyeltünk meg, eszerint valamilyen állandóbb építmény lehetett, bár cölöpszerkezetre utaló nyom nem volt. Egy méhkas alakú tárolóverembe egy erősen zsugorított, feltehetőleg összekötözött halottat temettek. A kerámiaanyag egy része talán még a bolerázi időszakba tartozik, a többsége azonban a korai és klasszikus badeni jellegzetességeket mutatja. A csonteszközök közül a nyílhegyeket emelhetjük ki.

A lelőhely a *korai bronzkor* teljes időszakában lakott volt. A Somogyvár-Vinkovci kultúra időszakából egy nagyméretű, szabálytalan körvonalú gödörkomplexumhoz többször „átépített”, de gyengén átégett, földbe vájt kemencék csatlakoztak. A kultúra leletanyaga (seprűdíszes fazéktöredékek, megvastagított peremű edények töredékei) a lelőhelyen többnyire ehhez hasonló, szabálytalan gödrökből illetve néhány kerek tárolóveremből kerültek elő. A méhkas alakú hombárgödörökből több a kispostagi kultúrába tarozott. Az 1986-ban feltárt késő kispostagi építményhez közel, a feltárt felület Ny-i részén egy csoportban, további hasonló korú gödröket (leginkább méhkas alakú veremeket) tártunk fel.

A *középső és késő halomsíros kultúra* időszakából (RB C-D) származó gödrök némelyikében igen gazdag leletanyagot találtunk. A megnyitott felület déli részén egy hatalmas, 60×80 m-es folt felszínén ennek a kultúrának a leletanyagát találtuk meg; a gödörkomplexum feltárása 2006-ra maradt.

A *római korból* házak, kemencék, árkok, oszlopsorok kerültek elő. Két, szokatlanul hosszúkás, téglalap alaprajzú, félig földbe mélyített épületnek döngölt padlója volt, a tetőt tartó szerkezetre egy-egy, a rövidebb oldalon található oszlophely mutatott. Az épületek kis mérete és a tüzelőhely hiánya alapján feltehetően nem lakóházak voltak, hanem gazdasági célú épületek. Egy nagyobb, földfelszíni épületre utal egy kettős oszlopluk-sor. Az előkerült kemencék változatos formájúak. Kettőt közülük mélyen földbe vájtak, így a közel kerek, boltozatos kemence és a négyzetes ill. ovális előtérgödör is jól megmaradt. Ezzel szemben a többkemencés objektumok felszínközeli, így erősen sérültek a későbbi földmunkák miatt. A megfigyelések alapján ezeknél csak egyetlen kemencét használtak egy időben, majd a

hamusgödörnek egy másik részén új kemencét létesítettek. A feltárt felület közepén és déli részén megfigyelt árkok rendszere, funkciója sajnos nem egyértelmű, mivel sekély voltak miatt csak egy-egy szakaszuk volt megfigyelhető. Egy részük bizonyára a település-szerkezet-hoz tartozik, a különféle funkciójú településrészeket választotta el. A leletanyag Kr. u. 2–3. századi, ugyanebbe a korba tartozik az a magányosan eltemetett gyermek sír, melynek melléklete egy bronzfibula volt.

Munkatársak: Ambrus Edit, Balla Krisztián, Cserép Tamás, Gál Zoltán, Nyári Zsolt.

HONTI SZILVIA – NÉMETH PÉTER GERGELY

25. Balatonszárszó, Kis-erdei-dűlő

(Somogy megye) U, Kö, Kú

2005. október 1. és december 12. között folytattuk a 2000 és 2003 között végzett régészeti feltárását az M7/S8 lelőhelynek.

A feltárás célja az NA Rt. által tervezett, régészeti bemutatóhellyel kombinált pihenő megelőző kutatása volt. A beruházással érintett terület, illetve a bemutatóhelybe bevont középkori templomkörzet még feltáratlan részét két felületre osztottuk. A beruházás létesítményeinek közvetlen közelében lévő DNy-i negyedét (az erődítésárok és a templom déli falának vonala által határolt területet) jelöltük ki feltárásra, míg az ÉNy-i negyedét egy jövőbeni tervkutatás számára bolygatlanul kívántuk meghagyni. Mindemellett előzetesen elvégeztük a középkori templomkörzet kutatatlan területének (6000 m²) geofizikai (magnetométeres) mérését. Ennek eredményeiből kiindulva 2005 végén a templom déli falának vonalában feltárásra kijelölt mintegy 2500 m²-es felületen egy közel 700 m² alapterületű sávot nyitottunk, azzal a szándékkal, hogy a felmérés tanulságai szerint ÉNy-i irányba erősen megtörő erődítésárok vonalát felderítsük, és egyúttal keresztmetszetet kapjunk a templomkörzet Ny-i oldalán lévő jelenségekről.

A kutatás a korábbi feltárások alapján kialakult képet igazolta vissza. A kis felület ellenére a templom és közvetlen környezetének korábban megismert szakaszai várakozásainknak megfelelően mutatkoztak. Jól követhető volt a korai templom körüli temető funkciójának megváltozása, a korai cinteremárok feltöltése. Eddig egyedi módon, járásintjével együtt jelentkezett a markáns erődítésárokkal körbevett, jelentősen megnövelt területen létrejött oszlopszerkezetes épületek egyike. A templomtól DNy-ra eső területen is követhető volt az épületek megszüntetéséhez kötődő 15. századi planírozási réteg, a kora újkori temető terjeszkedése, illetve a jelenségeket bolygató és feltehetően a mai Balatonszárszó 18. századi népességéhez köthető temetkezések.

A feltárás meglepő tanulságaként az erődítésárok közvetlen közelében, illetve a temető területén kisebb szakaszokban, nagyjából É–D-i tájolású, a középkoriaktól eltérő betöltésű alapárokszakszakok kerültek elő. Ez alapján felmerült a gyanú, hogy zömében a templomtól